

آشنایی با مدرسه علمیه مروی تهران

۱۲ اسفند ۱۳۹۴ ساعت ۲۱:۳۱

وجود درس های گوناگون، موقعیت مکانی و قرار گرفتن در مرکز تهران و وجود اسطوانه های بزرگ علمی تهران در این مدرسه، موجب رونق دوچندان مدرسه گردیده است! به طور مثال مدرس اصلی مرحوم آیت الله حاج آقامجتبی تهرانی (رحمه الله) این مدرسه بود و همچنین حضرات آیات شریعتمداری، جعفری اراکی، خسروشاهی و بسیاری از اساتید مبرز تهران در این مدرسه کرسی علمی برقرار نموده اند و مکان معنوی این مدرسه مرهون رفت و شد آنان است.

مدرسه علمیه مروی تهران از اولین مدارس علوم دینی شیعه قرن سیزده و چهارده هجری قمری است. تاریخ بنا در کتیبه، سال ۱۲۳۱ هجری قمری را نشان می دهد. مدرسه مروی بزرگ و کوچک، جمعاً به مساحت چهارهزار و پانصد متر مربع به پلاک ۴۷۳۰ در منطقه ۱۲ شهر تهران واقع است. مسجد و مدرسه خان مروی را محمدحسین خان ملقب به فخرالدوله والی مرو در زمان سلطنت فتحعلی شاه بنا کرد به همین دلیل این مدرسه را خان مروی نامیده اند. صحن این مدرسه، مربع مستطیل شکل است و شامل چندین حجره و سه مدرس و یک کتابخانه، مشتمل بر کتاب های مهم قدیمی و چند باغچه و حوض بزرگ است. اطاق هایش گنجایش اقامت و تحصیل دویست نفر طلبه شب خواب را دارد. در قسمت جنوبی صحن، مسجد وسیعی واقع است مشتمل بر محرابی بلند که آب انبار بزرگی، برای استفاده عموم زیر آن بنا شده است. در زمان پهلوی دوم، تبدیل به دبستان و دبیرستان شد. بعد از انقلاب ۵۷ ایران احیا شده و هم اکنون طلبه ها در این مکان مشغول تحصیل علوم دینی هستند. واقف مدرسه مروی محمد حسین خان واقف مروی از نزدیکان فتحعلی شاه بود اما هرگز به خدمات دولتی تمایلی نشان نداد و دعوت فتحعلی شاه را برای تصدی امر وزارت نپذیرفت ولی تا پایان عمر چونان مشاور صدیقی در خدمت فتحعلی شاه باقی ماند. محمد حسین خان مروی که ثروت بسیاری داشت آثار خیری چون مدرسه، مسجد، باغ و بازارچه مروی را در تهران از خود بر جای گذاشت و تمام املاک خود را برای مسجد و مدرسه خویش وقف کرد.

کلنگ زنی مدرسه

نقل است زمانی که می خواستند مدرسه مروی را بسازند، خان مروی، تمام علما و بزرگان را دعوت کرد و گفت: کسی که نماز شب او ترک نشده ولو به قضا، کلنگ این مدرسه را بزند، کسی حاضر نشد و جلو نیامد و ایشان خودش کلنگ مدرسه را می زند و می گوید من از زمانی که به بلوغ رسیدم عهد کردم که نماز شبم ترک نشود.

گوشه ای از متن وقفنامه در هر یکی از حجرات، هر شب یک نفر از محصلین بیتوته کند که حجره خالی نماند. و هرگاه یکی از محصلین غایب شود اگر بدون عذر شرعی است، از آن پس، او را در آن حجره حقی نیست، و با وجود عذر شرعی قبل از انقضای چهل روز او را دیگر حقی نیست و باید به دیگری داده شود. هر یک از طلبه ها با عدم عذر شرعی هر روزه اقلأ یک حزب کلام الله مجید تلاوت کنند

وقفا صریحاً لازماً دائماً باقیاً شرعاً اسلامياً بحیث جرت الصیغ والعقود مشتمله علی الایجاب والقبول وسائر الشرائط والقیود، و صار الجميع علی ما ذکر بحیث لایباع و لایشری و لایستبدل و لا یوهب و لا یرهن (ظ) و لایجری علیه سوی الشروط المختاره بحضره الواقف، سهل الله علیه المواقف.

جناب واقف، معظم، ادامه الله ملاذا للامم، ضمن العقد چند شرط شرعی فرمودند: محصلین علوم شرعیه که مدرسه وقف است برایشان، باید ساعی باشند در تحصیل علم، و هر گاه کسی است که نباید درس بخواند، در تدریس و تألیف کوتاهی ننماید. و آنکه در هر یک از حجرات زیاده از دو نفر نیز ساکن نگردند، مگر پنج حجره کوچک، که چهار از آن در جنبین دو ایوان شرقی و غربی است، و یکی از آن متصل به مدرسه کوچک جدید، که یک نفر است.

آنکه طفل غیر ممیز را در مدرسه جای ندهند، و صبی ممیز را نیز در هر حجره زیاده از یک نفری نیز جای ندهند.

آنکه با وجود امکان، در هر یکی از حجرات، هر شب یک نفر از محصلین بیتوته کند که حجره خالی نماند. و هرگاه یکی از محصلین غایب شود اگر بدون عذر شرعی است، از آن پس، او را در آن حجره حقی نیست، و با وجود عذر شرعی قبل از انقضای چهل روز او را دیگر حقی نیست و باید به دیگری داده شود.

هر یک از طلبه ها با عدم عذر شرعی هر روزه اقلأ یک حزب کلام الله مجید تلاوت کنند.

کتابی از کتب موقوفه را خواه از اهل مدرسه و خواه خارج، احدی بی اذن متولی و ناظر و اطلاع مدرّس و جمعی از ثقات طلبه بیرون نبرند، و با اذن و اطلاع هم بیش از یک شبانه روز در خارج نگاه ندارند، مگر متولی، که با مصلحت شرعیه زیاده بر این هم می تواند.

طلبه ها در دادن کتاب به یکدیگر مضایقه نکنند، و مهما ممکن کتب را معطل نگذارند، و در حفظ کتب و فروش و ظروف اهتمام بلیغ کنند، و اگر کتابی یا فرشی یا ظرفی به تفریط من هی فی تصرّفه یا غیر، تلف یا معیوب شود متولی با امکان، قیمت یا ارزش را از مفرط استیفا نموده در اصلاح یا تحصیل مثل مهما ممکن، صرف کند.

اگر طالب علمی به هم رسد که در نظر متولی به جهتی از جهات شرعیه اولی باشد از بعض ساکنین، متولی و ناظر را رسد که او را جای داده مرجوح را بیرون کند. و اگر بعد از اظهار متولی امتناع کند غاصب خواهد بود.

کسی [که] وارد بر اهل مدرسه می شوند بیش از یک ساعت نگاه ندارند، مگر از محصلین علم باشند و با متولی و ناظر نزاع نکنند به جهت تصرف موقوفات.

کتابخانه حوزه مروی تاریخ تأسیس کتابخانه مدرسه واقع در ضلع شمال غربی، با تاریخ بنای مدرسه یکی است. بانی مدرسه از روز اول به فکر کتابخانه و تهیه کتاب های لازم برای علما و طلاب بود، و تعداد زیادی از کتاب های این کتابخانه توسط او خریداری و تهیه شد.

در وقفنامه تصریح شده است که اگر کتابی تلف یا معیوب شود، متولی بایستی - در صورت امکان - قیمت آن را از شخصی که کتاب را معیوب کرده است بگیرد، و در اصلاح عیب یا خرید همان کتاب صرف کند. همچنین طبق وقفنامه، متولی بایستی هر سال بخشی از درآمد مدرسه را صرف خرید کتاب های روایی و فقهی نماید، و بر طالبان مدرسه وقف نماید. واقف استفاده طلاب متدین تهران را از کتابخانه مدرسه مروی، مجاز دانسته است.

بجز محمد حسین خان مروی - که تعداد زیادی از نسخه های خطی قدیمی مدرسه یادگار او می باشد و سیاهه های از آن در وقفنامه آمده است - افراد دیگری هم کتاب وقف کتابخانه مدرسه کرده اند. سید حسین قمی یکی از این واقفان است که در سال ۱۳۲۰ ه. ق، ده ها کتاب به کتابخانه مدرسه مروی وقف کرده است. رضا دامغانی یکی دیگر از وقف کننده های کتاب است که در سال ۱۲۸۵ ه. ق برخی از کتاب ها را وقف کتابخانه کرده است. شیخ عبدالحسین نامی هم در سال ۱۲۸۷ ه. ق تعدادی کتاب وقف بر مدرسه کرده است که البته نباید او را با متولی و بانی مدرسه و مسجد، شیخ عبدالحسین اشتباه گرفت. این کتابخانه کلاً دارای ۱۰۵۰ نسخه کتابخانه خطی و ۸۰۰۰ نسخه چاپ است که بیشتر آن ها در زمینه های مختلف علوم اسلامی است.

مراسم محرم در حوزه و مسجد مروی

از ائمه جماعات قدیم این مسجد اطلاع دقیقی در دست نیست. ظاهراً، در قدیم خود متولیان، امام جماعت مسجد نیز بودند. یکی از امامان جماعتی که فقط برای یک بار در این مسجد پیش نماز شد، جعفر مجتهد شوشتری است

بنا به نظر واقف مدرسه، مراسم روضه خوانی در ماه محرم از قدیم الایام با شکوه خاصی برگزار می شد. حتی کسان دیگری که املاک و رقبّاتی بر این مدرسه و مسجد وقف کرده اند بخشی از درآمد موقوفات خود را بدین امر اختصاص داده بودند. اعتماد السلطنه در خاطراتش اشاره می کند که طبق نظر واقف مدرسه و مسجد، طلاب مدرسه ایام عاشورا نباید میهمان شوند و به خارج از مدرسه بروند. همچنین طبق نظر واقف، باید هر شب در مدرسه مجلس روضه خوانی باشد و شام داده شود. او در خاطراتش به حضور خود در یکی از شبهای محرم در مدرسه اشاره دارد و می نویسد:.... نماز جماعت خوانده شد، بعد از نماز روضه خوانی بسیار خوبی شد، خیلی منظم، خدمتکارهای مجلس تمام معمم بودند، تمام پیشخدمت ها آخوند بودند، شام خیلی مفصل خوبی بود.... در حال حاضر نیز در ایام محرم و در دهه اول، نزدیک به ۲ هزار نفر در مدرسه شام داده می شوند.

امام جماعت و متولی حوزه از ائمه جماعات قدیم این مسجد اطلاع دقیقی در دست نیست. ظاهراً، در قدیم خود متولیان، امام جماعت مسجد نیز بودند. یکی از امامان جماعتی که فقط برای یک بار در این مسجد پیش نماز شد، جعفر مجتهد شوشتری است.

معیار انتخاب متولی حوزه مروی بنابر وقفنامه حوزه مروی متولی حوزه باید اهل تهران و مجتهد جامع الشرایط بوده و صاحب اعتبار اجتماعی بالایی باشد. به همین منوال تا کنون در دو قرن گذشته همواره بزرگانی از علمای تهران تولیت مروی را به عهده داشته اند و از آن میان اسامی بزرگانی چون میرزا مسیح مجتهد تهرانی، ملاعلی کنی، محمد حسن آشتیانی به چشم می خورد.

متولیان مدرسه مروی میرزا مسیح مجتهد تهرانی (نیای بزرگ بیت مسجد جامعی)

همانطور که از وقفنامه حوزه علمیه مروی به دست می آید اولین متولی مدرسه که در زمان خود خان مروی برای آنجا در نظر گرفته شده است میرزا مسیح مجتهد تهرانی است. در صفحه سی و چهار وقفنامه مروی این طور آمده است: «و تولیت مدرسه مروی و ما یتعلق بها و مسجدین و املاک و رقبات مرقومه را مفوض فرمودند به عالیجناب شرایع حقایق نساب، افادت و افاضت انتصاب، جامع الفروع و الاصول، حاوی المعقول و المنقول، میرزایی میرزا مسیح خلف مرحوم ملا بابایی استرآبادی اعلی الله درجتهما».

ملاعلی کنی در سال ۱۲۸۲ هـ. ق تولیت حوزه مروی به ملاعلی کنی واگذار شد. او جهت تقویت علمی حوزه مروی و احترام به موقعیت علمی و جایگاه معنوی علماء دین و استفاده بهتر از توانایی های آنان، درصدد دعوت از اساتید به نام به منظور تدریس در حوزه مروی پرداخت. از جمله ابوالقاسم کلانتری که پس از واگذاری تولیت مدرسه به ملاعلی کنی، به تدریس در مدرس مروی دعوت شد و به مدت ۷ سال در آن مدرسه به تدریس علم فقه و اصول مشغول بود.

محمدحسن آشتیانی وی در آشتیان بدنیا آمد و در سال ۱۳۶۵ هـ. ق برای تکمیل تحصیلات، راهی نجف شد. در سال (۱۲۸۱ هـ. ق) محمد حسن آشتیانی در حالی که یک سال از رحلت استادش، شیخ مرتضی انصاری می گذشت، به تهران رفت. رفته رفته بر سایر عالمان تهران پیشی گرفت و مورد توجه طبقات گوناگون جامعه واقع گردید. وی نیز مدتی تولیت این مدرسه را بعهده داشت.

مرتضی آشتیانی محمد حسن آشتیانی در سال ۱۳۱۹ قمری تا سال ۱۳۴۰ قمری متولی حوزه علمیه مروی بوده است. پس از محمد حسن، فرزند ارشدش مرتضی آشتیانی تولیت مروی را به عهده داشت.

احمد آشتیانی چهارمین پسر محمد حسن آشتیانی میرزا احمد است که برای تحصیل به نجف رفت و در سال ۱۳۵۰ هجری قمری به ایران بازگشت و در تهران ساکن شد. پیشتر اوقات را به تالیف و تدریس کتاب و رساله های علمی و رسیدگی به امور افراد فاضل، ضعیف و مؤمنین می پرداخت. وی نیز مدتی متولی مروی بود.

باقر آشتیانی میرزا باقر آشتیانی متولد ۱۳۲۳ متوفای ۱۴۰۴، فرزند میرزا احمد آشتیانی، سالهای متمادی در زمان حیات پدرش از طرف ایشان اداره امور مدرسه مروی را به عهده داشت و پس از رحلت پدر در سال ۱۳۹۵ متولی رسمی مدرسه مروی بود. سرانجام در تاریخ ۱۱ ذیحجه ۱۴۰۴ از دنیا رفت و در کنار مرقد حضرت عبدالعظیم در مقبره خانوادگی خود به خاک سپرده شد.

محمد رضا مهدوی کنی در تاریخ ۱۳۶۳/۶/۲۶ از طرف امام خمینی به عنوان متولی به حوزه علمیه مروی منصوب شد و ضمن احیاء موقوفات حوزه مروی به تربیت طلاب علوم دینی پرداخت.

احمد محسنی گرکانی بعد از درگذشت محمد رضا مهدوی کنی، آیت الله خامنه ای رهبر جمهوری اسلامی ایران در حکمی احمد محسنی گرکانی را به تولیت مدرسه مروی منصوب کرد.

وضعیت کنونی در حال حاضر در مدرسه مروی حدود ۳۰۰ طلبه به طور رسمی و تعداد زیادی از طلاب تهرانی نیز به واسطه وجود درس های متنوع و مختلف حوزوی از فقه و اصول گرفته تا فلسفه و طب، تحصیل می کنند و از پایه اول تا درس خارج در این مدرسه دایر است.

ویژگی های مدرسه مروی وجود درس های گوناگون ، موقعیت مکانی و قرار گرفتن در مرکز تهران و وجود اسطوانه های بزرگ علمی تهران در این مدرسه ، موجب رونق دوچندان مدرسه گردیده است ! به طور مثال مدرس اصلی مرحوم آیت الله حاج آقامجتبی تهرانی (رحمه الله) این مدرسه بود و همچنین حضرات آیات شریعتمداری ، جعفری اراکی ، خسروشاهی و بسیاری از اساتید مبرز تهران در این مدرسه کرسی علمی برقرار نموده اند و مکان معنوی این مدرسه مرهون رفت و شد آنان است.

منبع:تبیان

آدرس مطلب :

<https://www.cafetarikh.com/news/۳۲۷۶۱/تهران-مرویه-علمیه-مدرسه-آشنایی>